

РЕПУБЛИКА СРБИЈА
МИНИСТАРСТВО ОДБРАНЕ

Centar za kliničku farmakologiju Vojnomedicinska akademija

Osnovne informacije

- **U Vojnomedicinskoj akademiji (VMA) se klinička ispitivanja lekova sprovode od 1973. god., kada je ustanova zvanično dobila dozvolu od Saveznog sekretarijata za zdravstvo i socijalnu politiku**
- **Etički odbor VMA godišnje prosečno odobri 50 novih kliničkih ispitivanja lekova**
- **Od 1995. god. u VMA sprovedeno je više od 100 studija uporedne biološke raspoloživosti lekova/biološke ekvivalentnosti (BR/BE)**
- **Centar za kliničku farmakologiju (CKF) je formiran 2005. god.**

Osoblje CKF

- Načelnik odeljenja, profesor, specijalista kliničke farmakologije
- Klinički lekari - specijaliste kliničke farmakologije
- Lekar, doktor medicinskih nauka, naučni saradnik
- Lekar na specijalizaciji iz kliničke farmakologije
- Farmaceut specijalista, docent
- Visoka strukovna medicinska sestra
- Administrator

- Tokom studija angažuju se svi drugi zdravstveni radnici, stručnjaci određenih profila, neophodni za realizaciju kliničkih ispitivanja lekova, koji su iz sastava drugih klinika i laboratorija VMA

Aktivnosti CKF

➤ CKF učestvuje u radu:

- **Stručnog tima VMA za klinička ispitivanja**
- **Komisije za lekove (KL)**, osnovane 1980. god.
- **Etičkog odbora (EO) VMA**, osnovanog 1991. god

pružajući stručnu i regulatornu podršku celokupnoj realizaciji kliničkih ispitivanja lekova u VMA

Aktivnosti CKF

- **Etički odbor VMA**, dokumenta dostupna u Sekretarijatu EO i na zvaničnom sajtu VMA:
  - Poslovník EO (SOP) na srpskom i engleskom jeziku
  - Uputstvo o sprovođenju kliničkih ispitivanja lekova u VMA
  - Zahtev za odobrenje kliničkog ispitivanja leka
  - Spisak dokumenata neophodnih za podnošenje tokom trajanja kliničkog ispitivanja

Aktivnosti CKF

- CKF učestvuje u svim aktivnostima vezanim za neželjene reakcije na lekove tj. načelnik Centra je **koordinator za farmakovigilancu** u ime VMA za saradnju sa Nacionalnim centrom za farmakovigilancu Agencije za lekove i medicinska sredstva R. Srbije
- Učestvuje u radu **Konzilijuma za rezervne i neregistrovane antimikrobne lekove VMA**
- Učestvuje u uvođenju novih metoda za praćenje terapijskih koncentracija lekova u biološkim uzorcima (**TDM**)

Aktivnosti CKF

- **CKF pruža validirane informacije o lekovima, odnosno učestvuje u aktivnostima vezanim za primenu znanja iz farmakoterapije kod konkretnih kliničko-terapijskih problema**
- **Na zahtev Uprave VMA, CKF izrađuje farmakoekonomske analize**
- **CKF vrši statističku obradu podataka za akademske i kliničke studije**

Aktivnosti CKF

- Zaposleni CKF drže **nastavu** na predmetima Farmakologija i Klinička farmakologija na dodiplomskim i poslediplomskim studijama Medicinskog fakulteta VMA Univerziteta odbrane u Beogradu
- Zaposleni u CKF učestvuju u realizaciji **akademskih i kliničkih studija**, o čemu svedoči veliki broj publikovanih radova

Aktivnosti CKF u realizaciji studija BR/BE

- Izrada protokola ispitivanja
- Realizacija kliničkog dela studije
- Farmakokinetički proračuni i analiza
- Pisanje kompletnog finalnog izveštaja
- Realizacija laboratorijskog dela ispitivanja sa Odeljenjem za toksikološku hemiju VMA i drugim akreditovanim laboratorijama u zemlji i inostranstvu

Edukacije, Licence

- Svi istraživači i medicinske sestre poseduju dugogodišnje iskustvo, odgovarajuće licence za rad i *sertifikate GCP*
  - **Srpsko lekarsko društvo**, Sekcija za kliničku farmakologiju - kurs: Dobra klinička praksa u kliničkim ispitivanjima, 14.05.2016.
  - **CRA Akademija**: ICH E6 GCP Training for Investigators and Site Personnel Version 1.0, Februar 2015.

- **TAIEX, Twinning European Commission:**
  - TAIEX Workshop on the **Implementation of EU Pharmacovigilance Legislation 2015**, Belgrade, Reference code: INT MARKT 59928.
  - TAIEX Workshop on **Challenges of Bioequivalence Assessment of Generic Medicinal Products 2016**, Belgrade, Reference code: INT MARKT 62596.

Integrirani sistem menadžmenta (IMS) kvalitetom VMA

- **Od 2008 god. CKF kao organizaciona celina VMA poseduje i ispunjava:**
  - A. **Sistem menadžmenta kvalitetom (QMS) - serija standarda ISO 9000**
  - B. **Sistem menadžmenta životnom sredinom (EMS) - serija standarda ISO 14001**
  - C. **Sistem menadžmenta zaštitom zdravlja i bezbednosti na radu - definisani standardom OHSAS 18001**
  - D. **Sistem menadžmenta bezbednošću hrane - definisan standardom ISO 22000**
  - E. **Opšte zahteve za kompetentnost laboratorija za ispitivanje i laboratorija za etaloniranje - definisani standardom ISO/IEC 17025 i ISO 15189**

IMS VMA - vrsta dokumenata

- **Poslovnici**
- **Politike**
- **Procedure**
- **Uputstva**
- **Obrasci**
- **Zapisi**

PROCES RADA CKF

➤ **Kompletan rad CKF je regulisan odgovarajućim Procesom rada CKF:**

- 1. Planiranje rada CKF**
- 2. Organizacija rada CKF (postupak realizacije kliničkih studija, proces pružanja usluga iz domena racionalne farmakoterapije, edukativna i publicistička delatnost i drugo)**
- 3. Procesi podrške**
- 4. Analiza rada CKF**
- 5. Preduzimanje korektivnih mera radi unapređenja rada CKF**

Standardne operativne procedure - SOP CKF

1. Upustvo - Komponente pristanka informisanog ispitanika
2. Upustvo - Obezbeđivanje poverljivosti učesnika u studiji
3. Upustvo - Kompletiranje dokumentacije
4. Upustvo - Datoteka izvornih dokumenata
5. Upustvo - Beleženje izvornih podataka u liste
6. Upustvo - Rukovanje uzorcima
7. Upustvo - Bezbednost i komfor za pacijenta
8. Upustvo - Medicinska istorija i fizikalni pregled kao kriterijum za pravi odabir
9. Upustvo - Merenje vitalnih znakova
10. Upustvo - Vodič za tumačenje EKG-a
11. Upustvo - Skupljanje uzoraka krvi
12. Upustvo - Dokumentacija i rukovanje dokumentacijom
13. Upustvo - Dokumentacija za informisani pristanak

Standardne operativne procedure - SOP CKF

14. Upustvo - Odobrenje etičkog odbora na protokol
15. Upustvo - Prijem, čuvanje, odlaganje i vraćanje ispitivanog proizvoda
16. Upustvo - Obustavljanje ili prevremeni završetak studije
17. Upustvo - Sinhronizacija satova
18. Upustvo - Prijem i otpust iz bolnice
19. Upustvo - Biohemijska obrada ispitanika
20. Upustvo - Centrifugovanje uzoraka krvi
21. Upustvo - Obeležavanje epruveta za vađenje krvi
22. Upustvo - Primena ispitivanog proizvoda
23. Upustvo - Praćenje neželjenih događaja vezanih za primenu ispitivanog proizvoda
24. Upustvo - Uzimanje hrane u toku kliničke studije
25. Upustvo - Transport zamrznutih uzoraka plazme/seruma

Veza sa drugim dokumentima

- Veza sa velikim brojem procedura u okviru VMA:
    1. Proces Naučno-istraživačkog rada na VMA
    2. Stručno osposobljavanje medicinskih sestara
    3. Snabdevanje klinika i instituta VMA lekovima i sanitetskim materijalima
    4. Upravljanje opasnim otpadom
    5. Upravljanje neopasnim otpadom
    6. Spremnost za nesrećne slučajeve i odgovori na njih
    7. Proces pripreme i distribucije dijetalne hrane
    8. Postupak u slučaju kvara laboratorijske opreme
    9. Opšti i posebni ciljevi zaštite životne sredine, zdravlja i bezbednosti na radu
- i mnoge druge .....

Umreženost CKF sa drugim jedinicama VMA

Centar hitne pomoći

NCKT, Odeljenje za toksikološku hemiju
(ISO 17025)

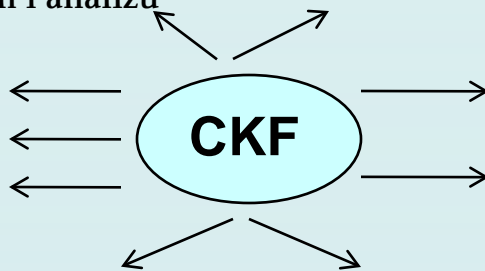
Hiruške klinike:

- Opšta hirurgija
- Vaskularna i endovaskularna hirurgija
- Ortopedska hirurgija i traumatologija
- Neurohirurgija
- Plastična hirurgija i opekotine
- Kardiohirurgija
- Grudna hirurgija
- Urologija
- Maksilofacijalna hirurgija
- Otorinolaringologija
- Oftalmologija
- Anesteziologija i intezivna terapija
- Operacioni blok sa centralnom sterilizacijom

Odsek za prevenciju i kontrolu
bolničkih infekcija

Centar za hiperbaričnu medicinu

Odeljenje za menadžment kvaliteta,
plan i analizu

Specijalistička poliklinika

Klinika za stomatologiju

Neuropsihijatrijske klinike:

- Psihijatrija
- Neurologija

Sektor za farmaciju

Internističke klinike:

- Fizikalna medicina i rehabilitacija
- Kožne i polne bolesti
- Pulmologija
- Infektivne i tropske bolesti
- Gastroenterologija i hepatologija
- Endokrinologija
- Hematologija
- Urgentna interna medicina
- Nefrologija
- Reumatologija
- Kardiologija

Instituti:

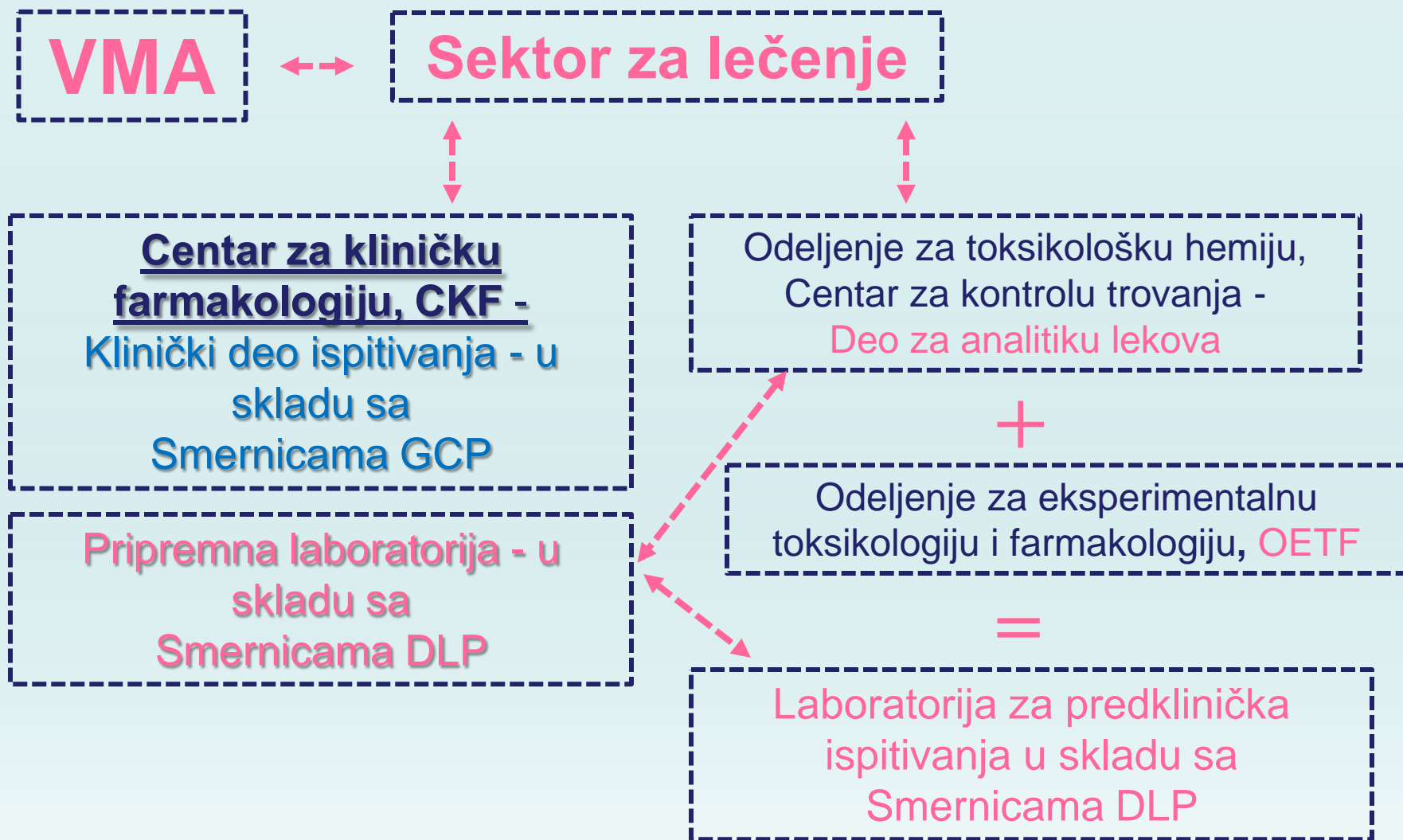
- Medicinska biohemija (ISO 17025)
- Patologija i sudska medicina
- Nuklearna medicina
- Transfuziologija i hemobiologija
- Radiologija

Sektor za preventivnu medicinu:

- Higijena
- Epidemiologija
- Medicina rada
- Mikrobiologija

DLP - preklinička ispitivanja lekova

Umreženost CKF sa drugim jedinicama VMA

- 2015. god. prema odluci Ministarstva zdravlja R. Srbije, po članu 94. Zakona o lekovima i med. sredstvima, laboratorije CKF, Odeljenja za toksikološku hemiju i Odeljenja za eksperimentalnu toksikologiju i farmakologiju (OETF) upisane su u nacionalni **Registar laboratorija** za sledeće delatnosti:
  - biološka raspoloživost i/ili biološka ekvivalencija,
  - pretkliničko ispitivanje lekova koji se upotrebljavaju u humanoj, odnosno veterinarskoj medicini,
  - ispitivanje bezbednosti supstanci koje ulaze u sastav leka, pesticida, biocida, kozmetičkih proizvoda, dodataka hrani, dodataka hrani za životinje, industrijskih hemikalija i nanočestica
- Imenovana osoba iz OETF-a odgovorna za obezbeđenje i kontrolu kvaliteta za gore pomenute delatnosti (sertifikati za GLP, 2014. god. i savetnik za hemikalije, 2014. god.)

Mogućnosti CKF za realizaciju ispitivanja BR/BE lekova

- Baza podataka zdravih dobrovoljaca i pacijenata - brzo uključivanje učesnika u studiju
- Dobri uslovi za rad monitora, oditora i inspekcije
- Korišćenje usluga i uključivanje osoblja svih klinika, instituta i laboratorija VMA
- Neposredna blizina Klinike za urgentnu internu medicinu
- Brza komunikacija (interfon i telefon) sa ekipom za reanimaciju Klinike za anesteziologiju VMA

Oprema CKF

- Prostor sa digitalnom šifrom na ulazu i video nadzorom
- Ograničen pristup studijskoj dokumentaciji
- 12 kreveta za učesnike u studiji sa bolničkom signalizacijom
- Prostor za slobodne aktivnosti učesnika
- Trpezarija sa TV i internetom
- Kupatila i WC sa odgovarajućom bolničkom signalizacijom

Oprema CKF

- Sopstvena biblioteka - savremena literatura
- Prostor za boravak osoblja, uključujući noćno dežurstvo
- PC računari sa ograničenim pristupom (šifra)
- Aktuelna verzija programa Kinetica 5® za izračunavanje FK parametara i SPSS za statističku obradu podataka

Oprema CKF

- Ambulanta
- Skladištenje lekova u prostoriji sa kontrolisanom temperaturom
- Vatrostalni orman za lekove
- Prostor za uzimanje uzoraka krvi
- Centrifuga sa pripremom uzoraka na temperaturi od -10° do $+40^{\circ}\text{C}$
- Zamrzivač na temperaturi od -20°C
(dostupan je i zamrzivač na -70°C za čuvanje uzoraka)

Oprema CKF

- **Biološki uzorci: obrada i skladištenje prema smernicama GLP**
- **EKG aparat**
- **Laringoskop**
- **Kolica sa antišok terapijom i defibrilatorom**
- **Analitička vaga**
- **Vaga za merenje visine i težine ispitanika**

Oprema CKF

- **Monitori za praćenje vitalnih funkcija**
- **Signalizacija koja omogućuje hitne pozive ispitanika u svim prostorijama (sobama za dobrovoljce, toaletima)**
- **Detekcija poziva u prostoru za osoblje jedinice**
- **Centralizovana kuhinja**
- **Mogućnost pripreme i dopremanja specijalnih obroka prema protokolu ispitivanja**

Pristup u CKF ograničen šifrom

ЦЕНТАР ЗА КЛИНИЧКУ
ФАРМАКОЛОГИЈУ

Ulaz u Centar za kliničku farmakologiju
Molimo pozovite!

Centre for Clinical Pharmacology entrance
Please, ring the bell!

Sobe za ispitanike sa bolesničkom signalizacijom

Centralni prostor CKF

Monitori za praćenje vitalnih funkcija

Prostor za obedovanje i slobodne aktivnosti ispitanika

Digitalni satovi u prostorijama i pripremnoj laboratoriji

Laboratorija - centrifuga

Laboratorija - kolica sa defibrilatorom i EKG aparatom

